

UOT 37.0

**BAŞ REDAKTORDAN
OT ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА
FROM THE EDITOR-IN-CHIEF**

**AZƏRBAYCANIN ELM VƏ MƏDƏNİYYƏT XADİMLƏRİ
ДЕЯТЕЛИ НАУКИ И КУЛЬТУРЫ АЗЕРБАЙДЖАНА
SCIENTIFIC AND CULTURAL FIGURES OF AZERBAIJAN**

**Professor Zahid İbrahim oğlu Qaralov – 90
Профессор Захид Ибрагим оглы Гаралов – 90
Professor Zahid Ibrahim Garalov – 90**

UOT 371

Akif Nurağa oğlu Abbasov
*Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun elmi katibi,
pedaqogika elmləri doktoru, professor, Əməkdar müəllim*
<https://orcid.org/0000-0002-9210-7141>
[https://doi.org/10.69682/arti.2024.91\(6\).10-14](https://doi.org/10.69682/arti.2024.91(6).10-14)

**GÖRKƏMLİ İCTİMAİ XADİM, DƏYƏRLİ ALİM,
ХЕYІRХАН ІNSAN ZAHİD QARALOV**

Акиф Нурага оглу Аббасов
*ученый секретарь Института Образования Азербайджанской Республики
доктор педагогических наук, профессор, Заслуженный учитель*

**ВЫДАЮЩИЙСЯ ОБЩЕСТВЕННЫЙ ДЕЯТЕЛЬ, ЦЕННЫЙ УЧЕНЫЙ,
ДОБРЫЙ ЧЕЛОВЕК ЗАХИД ГАРАЛОВ**

Akif Nuragha Abbasov
*scientific secretary of the Institute of Education of the Republic of Azerbaijan,
doctor of pedagogical sciences, professor, Honored teacher*

**OUTSTANDING PUBLIC FIGURE, VALUABLE SCIENTIST,
KIND PERSON ZAHID GARALOV**

Xülasə. Zahid Qaralov son dərəcə mənalı ömür yolu keçmişdir. Özünü ləyaqətli şəxsiyyət, pedaqoq, ictimai xadim, sədaqətli dost, yoldaş, nümunəvi valideyn, zəhmətkeş insan kimi təsdiq etmişdi.

Məqalədə alimin və ictimai xadimin həyat yolu, fəaliyyəti üzərində dayanılır, xidmətləri qeyd olunur.

Açar sözlər: ictimai xadim, görkəmli alim, tərbiyəşünas alim, yaxşı yoldaş, fizikanın tədrisi metodikası

Аннотация. Захид Гаралов прожил очень содержательную жизнь. Он проявил себя как достойная личность, педагог, общественный деятель, верный друг, товарищ, примерный родитель, трудолюбивый человек.

В статье рассмотрен жизненный путь и деятельность ученого и общественного деятеля, упомянуты его заслуги.

Ключевые слова: общественный деятель, видный учёный, педагог, хороший друг, методика преподавания физик

Abstract. Zahid Garalov lived a very meaningful life. He showed himself as a worthy person, teacher, public figure, loyal friend, comrade, exemplary parent, hardworking person.

The article examines the life and work of the scientist and public figure, and mentions his merits.

Keywords: public figure, prominent scientist, teacher, good friend, physics teaching methods

Zahid müəllimi 1975-ci ildən tanıyırdım. Tanıyırdım deyəndə... Onun barəsində keçmiş zamanda danışmaq qəlb ağrıdır, ürək sızıldadır. Zahid Qaralov xeyirxahlıq, təmənnəsizlik nümunəsi idi. Hansı sahədə fəaliyyət göstərirdisə, öz işini sevərək, ona bağlanaraq, vicdanla, ədalətlə çalışırdı. Hansı sahədə deyəndə... Borçalı mahalının Başkeçid (Dmanisi) rayonunun Ormeşən kəndində müəllim, məktəb direktoru; Gürşüstan Respublikası Başkeçid Rayon Kom-somol Komitəsinin birinci katibi, Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Pedaqoji Elmlər İnstitutunun (hazırda Təhsil İnstitutu) direktoru, respublika Maarif nazirinin müavini; Yeni Azərbaycan Partiyası Səbail rayon təşkilatının sədri vəzifələrində uğurla fəaliyyət göstərmişdi.

İki çağırış Milli Məclisin deputatı və Regional məsələlər daimi komissiyasının sədri olmuşdu.

Ötən əsrin 90-cı illərində ölkəmizdə ağır siyasi vəziyyət yarananda Zahid Qaralov həyatını təhlükə qarşısında qoyaraq, qorxu-hürkü bil-mədən "Heydər Əliyevi müdafiə komitəsi"nin sədri vəzifəsini öz öhdəsinə götürmüşdü.

Onun fədakarlığı Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyev tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdi. Zahid Qaralovun 65 yaşı tamam olarkən Ulu Öndər məktub göndərərək onu təbrik etmişdi. Məktubda deyilirdi:

"Səni anadan olduğun gün münasibətilə təbrik edir, işlərində yeni uğurlar diləyirəm.

Mən səni dəyərli bir insan, yüksək səviyyəli alim-pedaqoq, yetkin siyasi xadim kimi tanıyıram. Yaxşı xatirimdədir, mən Naxçıvanda blokada şəraitində olarkən bir neçə dəfə yanıma gəldin. Müxtəlif məsələlər barədə fikir mübadiləsi

apardıq. 1992-ci ilin avqustunda Səs" qəzetində "Heydər dağına kölgə salmaq olmaz!" başlıqlı seriya məqalələrini oxuyanda hiss etdim ki, sən çox cəsarətli bir ziyalısan". Bunun ardınca "91-lər"in – mənə müraciət edənlərin sırasında da sənənin imzanı gördüm. Mən bunları çox yüksək qiymətləndirirəm. Çünki o dövrdə mənim haqqımda böhtanlar yazırdılar. Mənim barəmdə müsbət fikir söyləyənləri hədələyirdilər. Sən onlardan çəkinmədin. Xalq sizlərin fikrini dəstəklədi, nəticəsi də müasir siyasi qüvvə olan Yeni Azərbaycan Partiyasının yaranması, xalqın istəyi ilə Heydər Əliyevin Azərbaycan Prezidenti seçilməsi, Azərbaycanın hərtərəfli böhrandan çıxarılması, köklü islahatların həyata keçirilməsi oldu. Biz həmişə bir yerdə olmuşuq. Bu gün də bir yerdəyik, gələcəkdə də bir yerdə olacağıq. Hələ qarşıda görülməli işlərimiz çoxdur.

Bir daha səni təbrik edirəm. Sənə və ailənə xoşbəxtlik, səadət, sağlamlıq diləyirəm. Mənim səmimi salamlarımı bütün ailə üzvlərinizə çatdır, nəvələrinə təbrik et. Qoy onlar həmişə sənənlə bir yerdə olsunlar, xoşbəxt günlər görsünlər.

Heydər Əliyev

Bakı şəhəri, 10 iyul 1999-cu il".

Zahid Qaralovun 80 illiyi münasibətilə "Müdrük müəllimimiz" adlı kitab ərsəyə gəlmişdi. Ulu Öndərin bir səhifədən ibarət həmin məktubu bu kitabda işıq üzünə görmüşdü.

Kitabda dövlət və ictimai xadimlərinin, millət vəkillərinin, pedaqoqların, ziyalıların, müəllimlərin, dost-tanışının onunla bağlı xatirələri, ürək sözləri öz ifadəsini tapmışdı. Mənim də ürək sözlərim dərc olunmuşdu. Öz yazımı

aşağıdakı sözlərlə başlamışdım: “Mənim üçün professor Zahid Qaralov kimdir?”

Zahid Qaralov yaxşı dost və yoldaş, güclü məntiqə, iti zəkaya, dərin təfəkkürə malik istedadlı alim, uzaqgörən siyasətçi, tanınmış ictimai xadim, yaxşı idarəetmə və təşkilatçılıq qabiliyyətinə sahib bir rəhbər işçi, öz inam və əqidəsindən dönməyən, ədalətli, prinsipial, tələbkar, məsuliyyətli, sözü bütöv, cəsarətli, ciddi, eyni zamanda kövrək, xeyirxah, səmimi, təvazökar bir insandır. Yaxşılıqın yaxşısıdır Zahid müəllim.

Mənim bir tədqiqatçı, bir alim kimi yetişməyimdə bu böyük insanın əvəzsiz rolu olub. Namizədlik dissertasiyamı müdafiə edəndən az sonra onun təkidi ilə doktorluq dissertasiya mövzusu götürmüşəm və qısa müddətdə onun elmi məsləhətçiliyi ilə müdafiə etmişəm. O zaman Zahid müəllim bizim dayaq yerimiz olub. Bizi ruhlandırıb.

Zahid müəllim hansı vəzifəni tutmasından asılı olmayaraq, vaxtilə birlikdə çalışdığı insanlarla, tanışları və yaxınları ilə dost, səmimi münasibətlərini həmişə saxlayıb. Müraciət edənlərə əlindən gələnlə köməyi, yaxşılığı edib. Harada olmasından, tutduğu vəzifədən asılı olmayaraq, üzərinə düşən bütün vəzifələri yüksək peşəkarlıqla, layiqincə yerinə yetirərək göstərilən etimadı daima doğrultmuş, dövlətimizin və xalqımızın etibarını qazanmışdır”.

İndi isə, Zahid Qaralovun mənim haqqımda dediklərini diqqət mərkəzinə gətirirəm. **60 yaşım olarkən Zahid Qaralov məni təbrik edərək yazmışdı:** “Möhtərəm Akif müəllim! Anadan olmağımızın 60 illiyi ilə əlaqədar Sizi, bütün ailə üzvlərinizi səmimi qəlbədən təbrik edirəm, həyatda, yaradıcılıq işlərinizdə yeni uğurlar diləyirəm! Dünyada belə aksioma var: hər insan özünəməxsus, təkrarı olmayan bir dünyadır, onun ömrü bu mikrodünyanın həqiqi tarixidir. İnsan dünyasının qanun və qanunauyğunluqlarını, onun tarixinin inkişaf dinamikasını olduğu kimi öyrənmək, qiymətləndirmək, təqdim etmək bizim makrodünyamızın, bəşəriyyət tarixinin öyrənilməsi qədər çətin və mürəkkəbdir. Bunun nəticəsidir ki, şəxsiyyətlərin bir çoxunun tarixi öz həqiqi varlığı kimi təqdim olunmur, təhrif edilir. Belə vəziyyətin kütləviləşməsinin qarşısını almaq üçün ən asan və düzgün yol şəxsin tarixini onun özü və onunla birgə çalışan insanlar vaxtında yazsınlar.

Ömrünüzün 60 ilinin yarısından çoxunu – 35 ilini eyni məkanda, eyni elmi mühitdə yaşayıb

yaratmışıq. Bu müddətdə pedaqoji elmlərin yüksək pillələrinə tədricən yüksəlməyinizin bir neçə epizodunu xatırlamaqla, ömür yolunuzun əsas döngələrini olduğu kimi yığcam halda bildirməyi özümə borc bildim.

1975-ci ildə Maarif Nazirliyinin Pedaqogika İnstitutunda (indiki Təhsil Problemləri İnstitutu) elmi işlər üzrə direktor müavini, eyni zamanda institut ilk partiya təşkilatının katibi vəzifələrində işləyirdim, instituta işçilərin və aspirantların müsabiqə yolu ilə qəbulu komissiyalarına sədrlik edirdim. İnstitutun ştatı az olduğundan, elmi işçilərin seçimində keyfiyyətə, məhsuldarlığa xüsusi əhəmiyyət verirdik. Müsabiqədə iştirak edənlər arasında ixtisası üzrə savadlılar çox olsa da, yazı və tədqiqatçılıq qabiliyyətləri zəif olurdu, bunların müstəqil tədqiqat aparmaq səviyyəsinə çatdırılmasına çox vaxt sərf edilirdi. Ona görə də istəyirdik ki, həm yüksək biliyi, müəllimlik təcrübəsi olan, eyni zamanda tədqiqat aparmağa tez yiyələnmə bilən kadrları seçək. Akif müəllimi instituta elmi işçi qəbul etdiyimiz il – 1975-ci ildə məktəblilərin tərbiyəsi problemi son dərəcə aktuallaşmışdı. Səbəbi Moskva, Leningrad, Rostov və digər iri şəhər məktəblərində pozğunluğun getdikcə artması idi. Mənəvi, əxlaq, əmək, hüquq tərbiyəsi gözlənilən nəticəni vermirdi.

Akif müəllim institutda tələb olunan əsas keyfiyyətləri – tədqiqata dərin marağı, bu işi aparmaq və yazmaq bacarığı ilə seçildiyindən işçi yerini tuta bildi. Əmək qabiliyyəti, intizamlılığı və səliqəliliyi ilə seçildi, məktəblilərlə əlaqələrini genişləndirdi, elmi işləri yüksək səviyyədə yerinə yetirdi.

1980-ci illərin əvvəllərində SSRİ rəhbərliyində ailə tərbiyəsindəki faciəli vəziyyət barədə ciddi narahatlıq yaranmışdı. Sov.İKP MK Siyasi Büronun qərarı ilə “Ailə” adında fənn orta ümumtəhsil məktəblərinin tədris planına daxil edilmişdi. SSRİ Pedaqoji Elmlər Akademiyası və SSRİ Təhsil Nazirliyi müttəfiq respublikaların müvafiq qurumlarını da cəlb etməklə, qərarın yerinə yetirilməsi üzrə kompleks tədbirlər planı hazırlayıb həyata keçirməyə başladı. İlk növbədə fənn proqramı və dərslük tərtib edildi. Göstəriş verildi ki, “Ailə” fənni üzrə proqram və dərslük milli dillərə tərcümə edilərək, 1985-ci ildən tədrisə başlanılsın. O vaxt mən Maarif nazirinin müavini işləyir və bütün tədris-tərbiyə işlərinin təşkili məsələlərinə məsuliyyət daşıyırdım. Çox

böyük həcmli “Семья” dərsliyini oxudum. Milli tərbiyə məzmunundan çox uzaq olan, Azərbaycan ailələrinə xas olmayan faktlarla doldurulmuş bu kitabın respublika məktəblərinə verilməsinin qeyri-mümkünlüyü qərarına gəldim. Respublika rəhbərliyi ilə məsləhətləşdim. Bir variant meydana çıxdı ki, həmin dərsliyin müəllifi ilə razılaşaıq, kitabı yerli şəraitə uyğunlaşdıraq. Bu məqsədlə, respublika variantında bizdən də həmmüəlliflər olsun. Dərsliyin moskvalı müəllifi təklifimizdən qəti imtina etdi. Onda özümüzün müstəqil proqram və dərsliyimizin, metodik ədəbiyyatımızın hazırlanmasını vacib bildik. Sual meydana çıxdı: bu işi kimlər görə bilər?

Şəxsiyyətinə, elmi yaradıcılığına dərin hörmət bəslədiyim psixoloqumuz, professor Əbdül Əlizadə ilə Akif Abbasovun birgə müəllifliyi əsasında işimiz ləyaqətlə yerinə yetirildi. Baltıyanı respublikalar: Latviya, Litva və Estoniya da belə hərəkət etmişdi.

İnstitutumuzda o qədər də elmi əsas olmayan belə bir mövqe var idi ki, doktorluq dissertasiyası mövzusu o zaman təsdiq edilsin ki, elmlər namizədinin ən azı 10 il tədqiqat stajı olsun. Mən 1976-cı ildə direktor təyin olunan kimi ilk tədbirim bu zərərli çəpəri dağıtmaq oldu. Gənclərin elmlər namizədi diplomu alan vaxtdan doktorluq dissertasiyası üzərində işləmələrinə şərait yaradıldı. Bu tədbir gənc milli kadrların inkişafına güclü təsir göstərdi. Oqtay Rəcəbov, Fərahim Sadıqov və başqaları kimi, Akif müəllim də yeni şəraitdən səmərəli istifadə etdi.

Ali Attestasiya Komissiyasında pedaqoji-psixoloji elmlər üzrə ekspert komissiyasında Akif müəllimin doktorluq dissertasiyasına baxılarkən komissiya üzvlərindən biri təklif etdi ki, mənim bəzi suallarım var, mümkünsə müəllif özü müzakirədə iştirak etsin. Buna ciddi ehtiyacın olmamasına baxmayaraq məsələnin başqa məcraya düşə biləcəyi ehtimalını nəzərə alaraq, komissiya sədri kimi təklifi nəzərə aldım. Akif müəllimin komissiyadakı təmkinli cavabları, onun doktorluq elmi dərəcəsi alması işini xeyli sürətləndirdi.

Belə nümunələrin sayını artırmaq olar. Bunların hamısından ümumi bir nəticəyə gəlirik ki, Akif müəllimin elmi yaradıcılığı son 35 ildə yüksələn xətt üzrə gedib, hər dövrün tələbinə uyğun olan aktual problemləri tədqiq edib. Yaradıcılığını şaxələndirərək elm-mədəniyyətin bir-biri ilə əlaqəli sahələri üzrə dəyərli əsərlər yazıb.

1975-ci ildə kənd məktəbi müəllimliyindən gələrək, 1931-ci ildən fəaliyyətə başlamış pedaqoji-psixoloji elmlər mərkəzində kiçik elmi işçi vəzifəsinə başlamış, bu gün pedaqoji elmlər doktoru, professor, Beynəlxalq Pedaqoji və Sosial Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvlüyü səviyyəsinə qədər yüksəlmiş bir milli ziyalı həyatı, həqiqətən inkişafda olan bir canlı tarixdir. 35 il əvvəl müəllimlərimdən müstəqil elm yoluna çıxmaq köməyi diləyən və bu yolu öyrənib inamla irəliləyən azərbaycanlı ziyalısının bu gün elmə həvəsli insanların öz səviyyəsinə yüksəlməyə köməkçi-müəllim olan Akif Nurağa oğlu Abbasovdan yeni-yeni, dəyərli əsərlər gözləmək haqqını özümüzə saxlayırıq!

Müstəqil, suveren Azərbaycanın yüksək ixtisaslı, mərifətli, həqiqi elm yaradıcılığı ilə məşğul olan milli kadrlara olan ehtiyac bu gün daha da artmışdır.

Dərin hörmətlə,

Zahid Qaralov,

*pedaqoji elmlər doktoru, professor,
Pedaqoji və Sosial Elmlər Akademiyasının
həqiqi üzvü, respublikanın Əməkdar müəllim
Bakı şəhəri, 15 dekabr 2010-ci il (2, s. 77-84).*

Zahid Qaralov həyat və fəaliyyətindən söz düşəndə deyirdi: “Mən çox sadə, adi həyat yaşamışam. Alimlərdən, ictimai-siyasi xadimlərdən, həyat hadisələrindən dərs almışam və bu dərsləri özümdən sonra gələnlərə doğru-düzgün ötürməyə çalışmışam, keçmişimizlə gələcəyimiz arasında möhkəm körpü yaratmışam. Heç kəsi incitməmişəm. Kimə nə etmişəmsə, bunu özümə borc bilib etmişəm. Heç kəs mənə borclu deyil. Təmtəraqlı məclisləri sevməmişəm. Heç vaxt var-dövlət toplamağa meyl göstərməmişəm. Ulu Öndər Heydər Əliyevin dediyi kimi, həyatda nəyə nail olmuşamsa, Allahıma, xalqıma və öz zəhmətimə minnətdaram. Mənim ən böyük dövlətim təmiz nəfslə, yüksək mənəviyyətli, ağıllı övladlarım, qədərbilən tələbələr, müxtəlif kollektivlərdə birgə çalışdığım gözəl insanlar, dostlarım, qohumlarım, Azərbaycan ziyalılarıdır”.

Bu etiraf onun necə gözəl bir insan, şəxsiyyət olmasını təsdiq edir.

Zahid Qaralov 1967-ci ildə namizədlik, 1994-cü ildə doktorluq dissertasiyalarını müdafiə etmiş, professor elmi adı almışdı. Yüzlərlə elmi məqalənin və 50-dən artıq monoqrafiyanın, dərslik və dərs vəsaitinin müəllifi idi. Onun elmi

rəhbərliyi və elmi məsləhətçiliyi ilə çoxsaylı elmlər namizədi və elmlər doktoru yetişmişdi.

O, Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasında Pedaqoji və psixoloji elmlər üzrə ekspert komissiyasının sədri olmuşdu.

“Şöhrət” və “Şərəf” ordenləri ilə təltif olunmuşdu.

Professor Zahid Qaralov Ümummilli Lider Heydər Əliyevin uğurlu və diqqətəlayiq fəaliyyətinə bir sıra kitablar həsr etmişdi. Diqqət yetirək: “Əbədiyyətə gedən yollar (Heydər Əliyev barədə)”, “Heydər Əliyevin elmi irsi” (2 cild), “Heydər Əliyev-Milli ləyaqət ölçüsü”

Zahid Qaralov fizikanın tədrisi metodikası üzrə pedaqogika elmləri doktoru idi. “Məktəblinin fizika lüğəti” (A.A. Abaszadə ilə), “Məktəbdə peşə oriyentasiyası üzrə iş”, “Fizikanın tədrisində təlim və tərbiyənin vəhdəti”, “IV-VIII siniflərdə əmək təlimi”(N. Quliyev və N. Şişkinlə ilə), “Fizika tədrisinin səmərəliliyinin artırılması yolları”, “Fizika qanunlarının tədrisi” və s. kitabları qələmə almışdı.

O eyni zamanda görkəmli tərbiyəşünas alim kimi də tanınırdı. Onun “Məktəbdə əxlaq tərbiyəsi”, “Məktəblilərin tərbiyə nəzəriyyəsi və təcrübəsi”, “Təhsil sisteminə müasir baxış”, 3

cildlik “Tərbiyə”, “*İdeologiya və mənəviyyat*”, “Məhəmməd Nəsirəddin Tusi: elm, saf əxlaq dünyasına açılan qapı” (2 cildə), kitabları işıq üzünü görmüşdü.

Professor Z.İ. Qaralov Ümumtəhsil məktəblərinin I-IV siniflər üçün riyaziyyat və həyat bilgisi dərslərinin müəllifi idi.

1934-cü i iyulun 10-da anadan olan Zahid İbrahim oğlu Qaralov 2015-ci il yanvar ayının 7-də dünyasını dəyişdi.

Fəqət dostları, yoldaşları, yetirmələri, zahidsevərlər üçün o, sağdır, yaşayır.

PS: Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev professor Zahid Qaralovun vəfatı münasibəti ilə başsağlığı vermişdir. Başsağlığında deyilirdi: “Tanınmış ictimai xadim, bacarıqlı maarif işçisi və xeyirxah insan Zahid İbrahim oğlu Qaralovun xatirəsi onu tanıyanların qəlbində həmişə yaşayacaqdır”.

Problemin aktuallığı. Zahid Qaralov ictimai xadim, elmlər doktoru, professor idi. Onun həyat və fəaliyyətinin öyrənilməsi aktualdır.

Problemin yeniliyi. Professor Zahid Qaralovun ictimai xadim və görkəmli alim kimi fəaliyyəti araşdırılır.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Məqalə gənc tədqiqatçılar üçün faydalı ola bilər.

Ədəbiyyat

1. Müdrik müəllimimiz. Zahid Qaralov – 80. Bakı, 2014.
2. Alim və yazıçı ömrü. Bakı: Mütərcim, 2010, -296 s.

E-mail: a.abbasov@arti.edu.az
Redaksiyaya daxil olub: 10.12.2024